

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

СТРІЛЕЦЬ ВАЛЕРІЙ ФЕДОРОВИЧ

УДК 7.05:684.4]:725/728

**ДИЗАЙН МЕБЛІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРИМІЩЕНЬ:
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

17.00.07 – Дизайн

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Київ – 2019

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в Київському національному університеті культури і мистецтв Міністерства культури України.

Науковий керівник: доктор архітектури, професор
Абизов Вадим Адільович,
Київський національний університет технологій
і дизайну, професор кафедри дизайну
інтер'єру і меблів

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Боднар Олег Ярославович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри дизайну та основ архітектури

кандидат архітектури, доцент
Мигаль Станіслав Павлович,
Національний лісотехнічний університет України,
професор кафедри дизайну

Захист відбудеться 26 червня 2019 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.807.03 у Київському національному університеті культури і мистецтв за адресою: 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв за адресою: 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36.

Автореферат розіслано 24 травня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради:

С. В. Оборська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження, її актуальність зумовлена залежністю ринку професійного обладнання інтер'єрів від якості дизайну меблів, який стає більш багатовекторним, потребує врахування численних вимог із різноманітних галузей наукових знань. Стан сучасної наукової бази щодо дизайну меблів характеризується недостатнім рівнем розвитку порівняно з іншими галузями індустріального виробництва, наприклад, споріднених напрямів дизайну одягу й автомобілів. Ці напрями, на відміну від дизайну меблів, поєднали в собі як наукові дослідження, так і технічні досягнення новітньої цивілізації.

На якість дизайну меблів найбільше впливає рівень організації їх проектування та виробництва, який повинен відповідати запитам часу. Проведений автором критичний аналіз історико-теоретичної спадщини та джерельної бази спонукає зосередити увагу на еволюції дизайну меблів, виявленні тенденцій їх розвитку.

Сучасні тенденції розвитку світової та національної системи проектування меблів, аналіз процесу виробництва, виявляють складність і суперечливість нових вимог, що потребує теоретичного осмислення та практичного оновлення змісту професійної дизайнерської діяльності, а також визначення та подальшого впровадження інноваційних напрямів розвитку цієї галузі.

Необхідність удосконалення організації проектування та виробництва меблів обумовлена ще й пошуком нових засобів гармонізації впливу соціальних, інформаційних, ергономічних, екологічних, конструкторських, біонічних аспектів на дизайн і художньо-образні характеристики предметного наповнення постіндустріального суспільства.

Доцільність даного дослідження полягає також у необхідності розширеного визначення терміну «меблі», історичних етапів їх еволюції, що узгоджені з класичною європейською періодизацією історії. В межах цих історичних етапів, з метою виявлення тенденцій розвитку, ролі художніх засобів у формотворенні меблів, важливо проаналізувати їх ознаки на основі морфологічної системи декоративно-прикладного мистецтва, еволюційності суб'єктно-об'єктної цілісності середовища. Виявивши тенденції формотворення та розвитку дизайну меблів, потрібно систематизувати їх за основними ознаками, висвітлити умови, що впливають на сучасне формотворення, обґрунтувати вимоги до проектування меблів та з'ясувати їх специфіку. Крім того важливо розробити пропозиції щодо перспективних напрямів розвитку дизайну меблів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано на кафедрі технологій і дизайну Київського національного університету культури і мистецтв відповідно до теми наукових досліджень КНУКіМ «Мистецтво як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (номер державної реєстрації 0118U100122).

Мета дослідження полягає у виявленні тенденцій формотворення та визначенні перспектив розвитку дизайну меблів цивільних приміщень.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- аналіз історико-теоретичної та джерельної бази дизайну меблів;
- з'ясування й уточнення термінологічного апарату;
- виявлення тенденцій формотворення та розвитку дизайну меблів на певних історичних етапах;
- визначення та структурування основних ознак формотворення та розвитку дизайну меблів за стилевими й морфологічними характеристиками;
- виявлення та систематизація чинників, що впливають на формування сучасних меблів;
- уточнення вимог до проектування сучасних меблів та конкретизація їх специфіки;
- встановлення перспективних напрямів розвитку дизайну меблів.

Об'єктом дослідження є меблі цивільних приміщень.

Предмет дослідження – тенденції формотворення та розвитку дизайну меблів.

Хронологічні межі дисертації зумовлені темою дослідження й охоплюють усі етапи історії меблів.

Методи дослідження:

- загальнонаукові: аналіз, синтез, а також зіставлення були використані з метою вивчення історичної, мистецтвознавчої проблеми дослідження для її визначення й формулювання;
- емпіричні: проблемно-цільовий метод слугував для вивчення й аналізу наукової документації, методи моделювання та експертизи;
- теоретичні: зіставно-історичний і об'єктивно-аспектний аналіз дали змогу визначити специфіку інновацій у досліджувані періоди для виявлення еволюційних тенденцій дизайну меблів.

Територіальні межі окреслюються теренами перших цивілізацій людства та європейських країн.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні тенденцій розвитку дизайну меблів від найдавніших часів до наших днів. У дослідженні

уперше:

- встановлені історичні етапи еволюції меблів, узгоджені з класичною європейською періодизацією історії;
- виявлені тенденції формотворення та розвитку дизайну меблів згідно з етапами їх історичної еволюції;
- висвітлені та структуровані ознаки формотворення та розвитку дизайну меблів;
- визначені й систематизовані чинники та умови, що впливають на формотворення та розвиток дизайну меблів;
- виявлені сучасні тенденції розвитку дизайну меблів;
- розроблені пропозиції щодо перспективних напрямів розвитку дизайну меблів.

уточнено:

- понятійний апарат завдяки функціональному та розширеному тлумаченню терміну «меблі»;

- формулювання вимог до проектування меблів та оцінки якості художнього конструювання меблів в аспекті дослідницької діяльності дизайнерів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені основні положення, пропозиції та рекомендації сприятимуть розвитку теоретичної бази дизайну меблів. Здобуті результати можуть бути корисними при проектуванні й виробництві меблів, для стимуляції якості продукції українських виробників, в розробленні лекційних курсів з історії та проектування меблів, спецкурсів і спецсеминарів для студентів вищих навчальних закладів; при написанні підручників, посібників, іншої навчально-методичної літератури.

Особистий внесок здобувача в написанні у співавторстві праці [4] полягає в аналізі сучасних та перспективних тенденцій розвитку дизайну меблів, зокрема електронних та робото-електронних. У праці [9] – розкриття історичного розвитку стилю модерн як передумови становлення сучасного етнодизайну, що є підставою для вивчення, дослідження та творчої інтерпретації етнічних мотивів у проектуванні інтер'єрів і формотворення меблів. Крім того, висвітлено теорію Адольфа Лооса щодо тлумачення орнаменту в художньо-промисловій практиці. Особистим внеском здобувача у праці [11] є авторська ідея розвитку мануальних здібностей за допомогою використання лінії стилю модерн, її інтерпретації як головного засобу творчості. Також, висвітлено історичний огляд специфічних особливостей стилю модерн, зокрема синтезу мистецтв, використання природних форм.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації висвітлювалися на засіданнях кафедри дизайну і технологій Київського національного університету культури і мистецтв, а також здійснювалася на наукових конференціях: Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Роль митця і традиційних інститутів мистецтва за умов всезростаючого впливу культурних індустрій», (Київ, 23-24 грудня 2009 р.), (опубліковано тези); Науково-практична конференція професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів, магістрів та студентів «Дні науки КНУКіМ» (Київ, 21 квітня 2010 р.); Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Українська культура ХХІ століття: стан, проблеми, тенденції» (Київ, 22 грудня 2010 р.), (опубліковано тези); Науково-практична конференція «Перспективи розвитку дизайну міського середовища» (Київ, 21 березня 2011р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Етнодизайн у контексті інновацій ХХІ століття» (Київ, 16–17 квітня 2014 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми дизайн-освіти в європейському вимірі» (Київ, 22–23 квітня 2015 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків з громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави» (Київ, 24 березня 2016 р.), (опубліковано тези); Всеукраїнська науково-практична конференція «Дизайн-освіта як галузь креативних індустрій» (Київ, 18-19 квітня 2019 р.), (опубліковано тези).

Результати дослідження було впроваджено в навчальний процес студентів КНУКіМ, Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука й Інституту Реклами.

Публікації. Основні положення й результати дослідження викладено в 15 публікаціях, з яких 11 статей: 4 опубліковано у спеціалізованих наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 6 – у періодичних наукових виданнях України, які додатково відображають наукові результати дисертації; 4 – праці апробаційного характеру.

Структура дисертації. Робота складається з зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (184 найменування), глосарію та додатків. Загальний обсяг дисертації – 220 сторінок, із них 206 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну, висвітлено методологічну основу роботи, охарактеризовано існуючу джерельну базу, підкреслене теоретичне і практичне значення отриманих результатів, відображено попередню їх апробацію результатів дослідження та структуру роботи.

У **Розділі 1 – «Дизайн меблів як об'єкт наукового осмислення»** містить аналіз історіографії дослідження меблів в історичному, науково-технічному, освітньому аспектах із метою виявлення внеску попередніх напрацювань у теоретичному та практичному плані. Також у цьому розділі висвітлено загальну методологію дисертації та розширене функціональне визначення терміну «меблі».

У **підрозділі 1.1. – «Історіографія дослідження»** – подано результати критичного аналізу наукової літератури, де з'ясовано сучасний стан вивчення проблеми тенденцій розвитку дизайну меблів. Загальна проблема історіографії дизайну меблів полягає в тому, що на сьогодні існує незначна кількість наукових праць з питань їх еволюції. Проведений аналіз бібліографії охоплював історичну, науково-технічну, освітню літературу. Він показав, що у даних роботах розглядаються в основному питання історичних стильових напрямів, функціональності меблів, формотворення, декору, матеріалів та технік їх обробки, а також вплив технічного, соціального, естетичного аспектів на розвиток дизайну меблів та методика їх проектування. Отже даний аналіз виявив, що тенденції розвитку дизайну меблів на сьогодні в цілому не виявлені, науково не обґрунтовані, і не систематизовані за ознаками.

Загальною основою дослідження теоретичних засад дизайну меблів є фундаментальні праці з дизайну В. Абизова, О. Бодняра, М. Брідж, О. Грашина, С. Джейтс, В. Даниленка, Д. Кеса, К. Кінг, С. Мигалья, Н. Мухіної, Р. Мьолер, Н. Райлі, Р. Розенталя й Х. Ратцки, К. Сазонова, М. Соболева, Т. Соколова, Т. Форреста, Г. Черепакіної, Б. Черкеса, П. Шпари й І. Шпари, М. Яковлева.

Окремі аспекти історичного розвитку формотворення меблів репрезентовані в працях В. Белозьорової, И. Ботта, Г. Ботта, О. Вільшанської, К. Гартмана, Г. Гацури, З. Дячуна, В. Нодельмана, Т. Косоурової, Е. Молінсьє, А. де Морана, І. Розенсон, І. Сеніва, Н. Трегуб, Л. Фаенсона тощо.

Безпосередньо теоретично-прикладний аспект досліджень дизайну меблів представлено найменшою кількістю наукових праць. Вимоги до проектування меблів подано в роботах А. Белова, В. Янова, О. Барташевича, В. Богуша, Г. Черепахіної, С. Мигалья, С. Сьомки. Підручник «Проектування меблів», створений С. Мигалем виданий ще в радянські часи та перевиданий у незалежній Україні, досі залишається єдиною працею допущеною Міністерством освіти в якості посібника, де висвітлюються базові теоретичні засади дизайну меблів.

У підрозділі 1.2. – «Науково-методологічна база теоретичного дослідження» подана загальна методологія дослідження, що ґрунтується на двох рівнях пізнання: теоретичному й емпіричному – і формується на основі комплексного системного функціонально-структурного аналізу, до якого входять натурні обстеження, історико-культурний метод, морфологічний, ергономічний, композиційний аналіз, графоаналітичний аналіз вихідних даних, методи комплексного дослідження літературних і електронних джерел, експертних оцінок, аналізу та синтезу, соціально-економічний аналіз за критеріями тенденцій розвитку, естетично-образна й технічна оцінка формотворчих рішень у меблях, мистецтвознавчий аналіз, типологічний метод, гіпотетичний метод, аксіоматичний метод.

Загалом методологічна платформа дисертаційного дослідження ґрунтується на виявленні тенденцій розвитку та чинників, що впливають на дизайн сучасних меблів у світовому контексті. Такий широкий підхід зумовлений поставленими в дисертації завданнями. Виконання поставлених завдань здійснювалося шляхом систематизації, аналізу й узагальнення конкретних фактів, творів, явищ, звернення до методологічних принципів системності та історизму в поєднанні з конкретними методами дослідження.

У підрозділі 1.3. – «Термінологічні аспекти» – автор аналізує наявні визначення поняття «меблі» і пропонує свої власні уточнені дефініції:

Меблі – це функціональні об'єкти обладнання архітектурного середовища, за допомогою яких формується, програмується й естетизується комунікативний простір життєдіяльності людини шляхом ефективного розташування робочих площин, упорядкування й зберігання предметів особистого користування та спеціального призначення, забезпечення раціонального та безпечного положення людського тіла з метою комфорту в праці та відпочинку.

Для зручності користування сформульовано стислий варіант визначення: меблі – це функціональне предметно-естетичне наповнення середовища, що сприяє комфортній організації та оптимізації життєвих процесів людини.

Ці тлумачення запропоновано автором як науковий інструментарій у визначенні суті меблів як явища, що у практичному вимірі дає широту

розуміння й застосування цього терміна не лише дизайнерам, а й науковцям та виробникам меблів.

У **Розділі 2 – «Еволюція формотворення та розвитку дизайну меблів»** – проведено аналіз еволюції меблів та виявлено основні тенденції формотворення та розвитку їх дизайну. Визначено та структуровано основні ознаки формотворення та розвитку дизайну меблів за стильовими й морфологічними характеристиками.

Разом з цим у роботі хронологічні етапи європейського формотворення та розвитку дизайну меблів узгоджено з класичною історичною періодизацією, що охоплює добу ремісничого виробництва: I етап – Доісторичність – епоху первісного розвитку меблеподібних форм (доцивілізаційний період – 3000 р. до н.е.); II етап – Стародавній схід, Античність – епоху стародавнього розвитку формотворення меблів перших цивілізацій людства (3000 р. до н. е. – V ст.); III етап – Середньовіччя – епоху середньовічного розвитку формотворення меблів (VI ст. – сер. XVII ст.), в який входила й епоха Відродження; IV етап – Ранній новий час – епоху бароко і рококо (кін. XVII – кін. XVIII ст.).

Розвиток дизайну меблів доби промислових революцій та постіндустріального суспільства охоплював: V етап – Новий час – епоху класицизму й ампіру (сер. XVIII – 1 пол. XIX ст.), VI етап – Пізній Новий час – перший період індустріальної епохи в дизайні меблів (2 пол. XIX – поч. XX ст.); VII етап – Ранній Новітній час – другий період індустріальної епохи в розвитку дизайну меблів (1914 – 1980 рр.); VIII етап – Новітній час – постіндустріальну епоху в розвитку дизайну меблів (кін. XX – поч. XXI ст.).

У **підрозділі 2.1. – «Еволюція формотворення меблів доби ремісничого виробництва»**, **пункті 2.1.1., на I етапі – «Доісторичність»** – в епоху первісного розвитку меблеподібних форм (поява людини – 3000 р. до н.е.) – були виявлені такі тенденції: створення меблеподібних структур для забезпечення основних потреб життєдіяльності людини: сну, харчування, короткотривалого відпочинку, зберігання та впорядкування необхідних предметів; забезпечення захисту її здоров'я від загроз холодного протягу на рівні долівки; первісних урахувань ергономічних розмірів людини в габаритних розмірах меблеподібних форм; матеріалізації світоглядних цінностей людських спільнот у меблеподібних формах через художні засоби (символічну оздобу та пластику форми).

У **пункті 2.1.2., на II етапі – «Стародавній схід, Античність»** – в епоху стародавнього розвитку формотворення меблів перших цивілізацій людства (3000 р. до н. е. – V ст.) – встановлено ознаки соціальних, функціональних, ергономічних, історико-культурних й естетичних чинників, які впливали на формування меблів. Виявлені наступні тенденції їх формотворення: вираження суспільної ідеології, соціальної диференціації, культурних традицій народів на технологію виробництва та типологію меблів; розвиток формотворчих технік, застосування різних видів матеріалів; поява функціональної, типологічної, конструктивної різноманітності меблів; використання удосконалених інструментів і обладнання; культивування індивідуального підходу у створенні меблів; успадкування кращих зразків меблевого формотворення, декору та художньо-

декоративних технік різних цивілізацій; за естетичними ознаками – використання світлотіньових ефектів у зовнішній формі меблів; розвиток художньо-декоративних технік; урахування індивідуальних духовних цінностей та потреб замовника; використання колористичних характеристик та закону золотого перетину.

В епоху перших цивілізацій більшою мірою виявилися тенденції, зумовлені технічними й естетичними ознаками.

У пункті 2.1.3., на III етапі – «Середньовіччя» – в епоху середньовічного розвитку формотворення меблів (VI ст. – сер. XVII ст.) – у період романського стилю технічно-формотворчі тенденції пішли на спад. Виявлені нові тенденції – зміцнення конструкції меблів обкутими залізними накладками; вплив розвитку цивілізації на технічний рівень виробництва меблів. У період готики – тенденції формотворення вертикальних форм. У добу Відродження – створення більш функціональних і комфортних меблів; застосування машин і механізмів у їхньому виготовленні; оббивання тканиною або художньо обробленою шкірою сидінь і спинок стільців; розпочато проектування меблів перед їх виробництвом.

Встановлено, що на III етапі посилилися економічні, технічні та естетичні тенденції.

У пункті 2.1.4., IV етапі – «Ранній новий час» – в епоху бароко і рококо, у стилі бароко крім посилення попередніх тенденцій були виявлені нові – репрезентативної функції меблів в інтер'єрі; поява диференційованого маркетингу; практичної універсальності меблів; розвиток рамкової конструкції, становлення мистецьких меблярських шкіл; урахування нових креативних рішень у проектуванні та виготовленні меблів; застосування специфічних нових конструкторських прийомів; поєднання формотворення меблів із стилістикою інтер'єру; надання окремим структурним деталям меблевої одиниці декоративної конфігурації та пластики для вираження загального образу; надання важкості і пишності формам з різьбленим декором; урахування тенденцій моди.

У період стилю рококо були виявлені такі тенденції: технології лакової техніки; вплив на формотворення меблів аристократичного етикету, витонченості манер і культу жінки; асиметрія формотворення меблів і відсутність прямої лінії; розвиток тектоніки; виявлення природної текстури в меблях.

Визначено, що на IV етапі посилились естетичні тенденції.

У підрозділі 2.2. – «Розвиток дизайну меблів в епоху промислових революцій та постіндустріального суспільства», пункті 2.2.1., на V етапі – «Нового часу» – у період епохи класицизму й ампіру (сер. XVIII – 1 пол. XIX ст.), крім прояву попередніх тенденції розвитку дизайну меблів були виявлені нові: первинність конструктивного принципу формотворення меблів, застосування методу його компактності; комбінування меблів в певному порядку; використання екзотичних матеріалів; зміни ідейних засад різних соціальних формацій в межах одного стилю формотворення меблів.

Посилюються тенденції, засновані на історико-культурних, технічних та естетичних ознаках, натомість тенденції зумовлені соціально-економічними чинниками, пішли на спад.

У пункті 2.2.2., на VI етапі – «Пізній Новий час» – у перший період індустріальної епохи (XIX – поч. XX ст.) до виявлених тенденцій цього періоду слід віднести поширення декоративного оформлення меблів; відповідність елементів форми меблів до її функціональних параметрів; застосування нових технологій виробництва; поява промислової естетики; тектонічне формотворення меблів; трансформацію художньо-декоративних елементів у формотворчі; стирання меж між масовим та елітарним мистецтвом; взаємопроникнення різних стилістичних ознак; використання збірно-розбірності та складаності меблів; створення технологічної однорідності елементів та вузлів обладнання; серійне виробництво меблів.

У пункті 2.2.3., на VII етапі – «Ранній новітній час» – у другий період індустріальної епохи в розвитку дизайну меблів (1914 – 1980) – були виявлені такі тенденції: широке використання досягнень техніки та мистецтва; створення меблів за принципом форма-функція й естетики доцільності; естетизація технологій у формотворенні образу меблів.

У періоді стилю раннього та ортодоксального функціоналізму виявлені такі тенденції: дотримання технологічної єдності виготовлення конструкції, матеріалу й техніки обробки; створення системного та корпоративного дизайну; врахування відповідності меблів соціально-демографічним вимогам; контрастні поєднання різних матеріалів, застосування нових видів матеріалів і функціональна різноманітність у виготовленні меблів.

У пункті 2.2.4., на VIII етапі – «Новітній час» – у постіндустріальний період розвитку дизайну меблів (1980 р. – 2000 р.), були виявлені такі тенденції: комплексне проектування меблів (змішування технік ремесел художнього декорування з дизайном меблів); посилення впливу екологічних ознак; експериментального пошуку нового дизайну через свідоме недотримання прийнятих правил; застосування «службових» функцій традиційних типів меблів; створення функціонально «надпослужливих» меблів де задоволення, семантика, поезія, гумор як засоби проектування меблів прирівнюються до вимоги їх корисності; диференціації меблів за функціональними напрямками; сприйняття меблевої одиниці як «самостійного живого організму»; глобальна інтеграція культур, стилів, технологічних новацій; нетрадиційне поєднання матеріалів та багатокольорової оздоби.

Встановлено, що в постіндустріальну епоху найбільше проявилися тенденції, зумовлені функціонально-експлуатаційними, сучасними технічними та естетичними ознаками.

На основі проведеного аналізу еволюції меблів, розроблені порівняльні таблиці історичного формотворення меблів з декоративними та архітектурними елементами, художніми техніками меблевої оздоби.

У Розділі 3 – «Проблеми формування дизайну сучасних меблів» – визначені й систематизовані сучасні чинники формування та розвитку дизайну меблів. На базі аналізу наукових досліджень та виявлених тенденцій розвитку, відповідно до визначених чинників, систематизовані основні вимоги до дизайну меблів та з'ясована їх специфіка.

У підрозділі 3.1. – «Чинники, що впливають на формування сучасних меблів» – на основі аналізу визначені й систематизовані основні чинники й умови формування та розвитку сучасного дизайну меблів, а саме: соціально-економічні, функціонально-типологічні, ергономічні, екологічні, технічні, культурологічні, естетичні.

До соціально-економічних чинників належать соціально-економічні умови розвитку суспільства, потреби й можливості громадян, соціально-демографічна структура населення, рівень забезпечення житловими умовами та соціально-культурною інфраструктурою.

Складовими ергономічного чинника є антропометричні, психофізіологічні та естетичні відповідності різноманітних функціональних можливостей та особливостей людини предметно-просторовому оточенню та умовам праці й відпочинку.

До екологічного чинника входять санітарно-гігієнічні й мікрокліматичні умови середовища життєдіяльності людини, що враховують проблеми охорони природи й раціональне використання природних ресурсів у виготовленні меблів.

До функціонально-типологічних чинників належать особливості функціональних та типологічних параметрів меблів.

До технічних чинників входять розвиток інноваційних ідей щодо конструктивних та інженерних систем і відповідних технічних рішень; рівень розвитку техніки й технології виробництва меблевих конструкцій; наявність відповідних матеріально-сировинних ресурсів та впровадження нових матеріалів.

Складовими історико-культурних чинників є духовні й матеріальні надбання народу та його історичний розвиток у відповідному природно-географічному середовищі що враховуються у формотворенні меблів.

Естетичний чинник тісно взаємопов'язаний з культурними та духовними потребами суспільства, традиціями, впливом моди на зміну смаків і потреб споживачів меблів.

У підрозділі 3.2. – «Вимоги до проектування сучасних меблів» на основі аналізу наукових досліджень відповідно до чинників визначені й систематизовані основні вимоги до дизайну меблів: соціально-економічні, функціонально-експлуатаційні, ергономічні, екологічні, конструктивно-технологічні та естетичні.

До соціально-економічних вимог належать: забезпечення відповідними меблями громадян за рівнем їх доходів; упровадження спеціалізованих меблів для різних професій, видів відпочинку.

Складовими ергономічних вимог є антропометричні, фізіологічні, психофізіологічні та психологічні вимоги. Антропометричні зумовлюють відповідність меблевого виробу параметрам росту, ваги, пропорціям тіла, його анатомічній пластичності. Фізіологічні – відповідність меблів можливостям і особливостям функціонування органів чуття людини. Психофізіологічні вимоги – забезпечення умов візуального комфорту й візуального орієнтування в предметному середовищі. Психологічні зумовлюють відповідність меблів

психологічним особливостям людини, зокрема її характеру і темпераменту, інтелектуальній й емоційно-вольовій сфері, здібностям та інтересам.

Складовими екологічних вимог є гігієнічні, вимоги безпеки здоров'я людини, екологічності матеріалів і середовища. Гігієнічні вимоги передбачають потребу чистоти; врахування теплопровідності, температуротривкості та антитоксичності матеріалів, а також їх якостей, таких, як антимікробність, пилоненакопичуваність, кольоротривкість. Вимоги безпеки здоров'я людини охоплюють: необхідність фіксації в конструкції меблів чіткого положення її тіла; врахування безперешкодної роботи кровообігу і внутрішніх органів людини, можливості вільного руху тіла людини; неприпустимість застосування конструкцій, які б потенційно загрожували її здоров'ю.

Виявлено, що до конструктивних вимог належить забезпечення довговічності, раціональності та інноваційності як конструкцій, так і їх вузлів та матеріалів меблів, їх збірно-розбірності, складчастості та трансформативності. Встановлено, що складовими технологічних вимог є врахування сучасних прогресивних технологій виготовлення меблів, відповідності параметрів їх форми й елементів характеристикам технологічного обладнання.

Складовими функціональних вимог до меблів є умови, що визначають їх відповідність цільовому призначенню та процесу експлуатації, забезпечення комфортного й корисного використання функціональних процесів у меблях.

Естетичні вимоги обумовлюють індивідуальну творчість дизайнера, яка передбачає дотримання композиційних законів та пошуку креативних ідей у проектуванні меблів, врахування в них як сучасних передових досягнень у сфері меблевого дизайну, так й історико-культурної цінностей, а також сучасних тенденцій моди.

У підрозділі 3.3. – «Стратегії й концепти постіндустріального дизайну» на основі аналізу наукових досліджень С. Мигалья та власних встановлено, що для постіндустріального дизайну та формування гармонійного середовища життєдіяльності людини й формотворення меблів будуть важливими наступні концепти і стратегії його розвитку:

- людина – центральний організатор соціосистемного середовища, носій соціокультурних традицій і виконавець усіх функціонально-технологічних процесів;

- кожному виміру простору – ієрархічної просторової системи надається конкретне функціональне навантаження;

- використання «природного» генерування форм і образів, різноманіття прийомів і засобів їх формотворення;

- створення дизайнерського продукту з використанням ресурсо- і енергоощадних, нешкідливих і безвідходних технологій виробництва;

- використання традиційних та нових екологічно безпечних матеріалів;

- проектування об'єктів з тривалим терміном служби, з врахуванням подальшої утилізації, можливості розподілу та вторинного використання сировинних матеріалів, з мінімальною шкодою для екології;

- використання в предметному дизайні та дизайні середовища поєднання аромату і акустики, навіть коли джерелом проектних ідей є аромат чи звук;

- урахування «життєвого циклу продукту» під час формування та розвитку дизайнерських продуктів та послуг;

- створення багатофункціональних різноманітних архітектурно-просторових структур меблів і обладнання середовища у контексті концепції сталого розвитку;

- забезпечення людині психологічного комфорту та повноцінного естетичного освоєння навколишнього середовища, врахування індивідуальних потреб і запитів кожної особистості.

У **Розділі 4 – «Перспективи розвитку дизайну меблів»** аналізується стан і висвітлюються тенденції та перспективи розвитку дизайну меблів кінця ХХ початку ХХІ століття.

У **підрозділі 4.1. – «Тенденції дизайну меблів кінця ХХ початку ХХІ століття»** на основі досліджень, викладених у Розділі 3, сформульовані основні тенденції розвитку дизайну меблів та формування предметного середовища кінця ХХ початку ХХІ століття:

- людина, її потреби, діяльність, забезпечення психологічного комфорту та повноцінного естетичного освоєння навколишнього середовища, урахування індивідуальних потреб і запитів кожної особистості;

- функціонально-експлуатаційні, ергономічні та естетико-емоційні параметри середовища життєдіяльності людини;

- надання значущості екологічному аспекту в дизайні меблів та обладнання середовища, створення дизайнерського продукту з використанням ресурсо- і енергоощадних, нешкідливих і безвідходних технологій виробництва;

- упровадження нових конструкцій, універсальних і трансформативних меблів та обладнання середовища;

- дизайн предметів з ефективним матеріаловмістом;

- розповсюдження інноваційних ідей щодо впровадження нових матеріалів, технологій виготовлення меблів, підвищення в дизайні ролі комп'ютерних технологій;

- використання в проектній діяльності позитивних урбоекологічних, архітектурних, конструктивних і технологічних рішень середовища;

- урахування національних, регіональних особливостей та традицій в дизайні меблів й обладнанні середовища;

- комплексне формування гармонійного цілісного середовища життєдіяльності людини.

У **підрозділі 4.2. – «Основні напрями розвитку дизайну меблів»**, виходячи з тенденцій розвитку дизайну меблів кінця ХХ початку ХХІ століття, подані пропозиції щодо перспективних напрямів їх розвитку у контексті вищезначених принципів формування середовища життєдіяльності людини, а саме:

- комплексне формотворення меблів у контексті формування цілісного гармонійного середовища, варіантних можливостей в організації процесів життєдіяльності з урахуванням життєвих потреб та доходів людини;

- орієнтація на особистостно-орієнтоване проектування меблів, ергоцентричний підхід по формуванню предметного середовища;

- розробка та впровадження нових екологічно чистих, довговічних матеріалів у меблях і предметному середовищі, формування й розвиток екологічної культури, органічного способу життя соціальної спільноти за допомогою засобів і продуктів дизайнерської діяльності;

- пошук нових і вдосконалення конструктивно-технологічних рішень меблів, їх варіабельності та трансформативності;

- упровадження інноваційних технологій, зокрема програмного проектування та управління процесами виробництва меблів;

- комплексне урахування різних естетичних смаків споживачів, національних традицій, стильових напрямів, моди.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз бібліографії та джерельної бази дизайну меблів засвідчив, що у наукових працях розглядаються питання історичної періодизації стильових напрямів меблів, використання нових матеріалів, техніки обробки та функціональності меблів, але спеціалізованого комплексного дослідження щодо визначення тенденції формотворення та розвитку дизайну меблів не проводилось.

Аналіз існуючих наук праць дав можливість сформулювати теоретичну базу дослідження, уточнити термінологію, виявити тенденції та перспективи розвитку дизайну меблів.

2. Визначені й систематизовані історичні періоди та етапи еволюції меблів що узгоджені з класичною європейською періодизацією історії.

3. Визначено що головними морфологічними, архітектонічними та стильовими ознаками розвитку дизайну меблів є соціально-економічні, екологічні, ергономічні, природо-кліматичні, функціонально-типологічні, технічні, історико-культурні та естетичні.

4. Виявлені і систематизовані тенденції формотворення та розвитку дизайну меблів за етапами еволюції в межах історичних стилів та за їхніми ознаками. Графічно виконані таблиці вищезначених тенденцій та розроблені порівняльні таблиці для аналізу процесу історичного формотворення меблів.

5. Визначені чинники, які впливають на формотворення та розвиток дизайну меблів: соціально-економічні, функціонально-типологічні, ергономічні, екологічні, технічні, історико-культурні та естетичні.

6. Виявлені та систематизовані основні вимоги до дизайну меблів. До них належать: соціально-економічні; функціональні; ергономічні; екологічні; конструктивні; технологічні; естетичні.

7. Виявлені стратегії і концепти розвитку дизайну меблів і середовища постіндустріального суспільства, висвітлені принципи середовищного підходу до дизайну меблів формування соціосистемного середовища в контексті створення цілісних соціокультурних ситуацій – гармонійної структуризації предметного і процесуального аспектів системи «людина-предмет-середовище», а також програм організації таких систем.

8. Встановлені основні тенденції розвитку дизайну меблів кінця ХХ початку ХХІ століття: людина, її потреби, діяльність, забезпечення психологічного комфорту та повноцінного естетичного освоєння навколишнього середовища, урахування індивідуальних потреб і запитів кожної особистості; функційно-експлуатаційні, ергономічні та естетично-емоційні параметри меблів; надання значущості екологічному аспекту, створення дизайнерського продукту з використанням ресурсо- і енергоощадних, нешкідливих і безвідходних технологій виробництва; упровадження нових конструкцій, використання універсальних і трансформативних меблів та обладнання середовища; дизайн предметів з ефективним матеріаловмістом; розповсюдження інноваційних ідей щодо впровадження нових матеріалів, технологій виготовлення меблів, підвищення в дизайні ролі комп'ютерних технологій; використання в проектній діяльності позитивних урбоекологічних, архітектурних, конструктивних і технологічних рішень середовища; урахування національних, регіональних особливостей та традицій у дизайні меблів й обладнанні середовища; комплексне формування гармонійного середовища життєдіяльності людини.

9. Розроблені пропозиції щодо перспективних напрямів розвитку дизайну меблів: комплексне формотворення меблів у контексті формування цілісного гармонійного середовища, варіантних можливостей в організації процесів життєдіяльності людини з урахуванням її життєвих потреб та доходів; орієнтація на особистостно-орієнтоване проектування меблів, ергоцентричний підхід по формуванню предметного середовища; розробка та впровадження нових екологічно чистих, довговічних матеріалів, формування й розвиток екологічної культури, органічного способу життя соціальної спільноти за допомогою засобів і продуктів дизайнерської діяльності; пошук нових і вдосконалення конструктивно-технологічних рішень меблів, їх варіабельності та трансформативності; упровадження інноваційних технологій, у тому числі програмного проектування та управління процесами виробництва меблів; комплексне урахування різних естетичних смаків споживачів, національних традицій, стильових напрямів та впливу моди.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Стрілець В. Нові підходи до проектування меблів у дизайні середовища // Вісник КНУКіМ: зб. наук. пр. К.: КНУКіМ, 2011. №24. С. 217–221.
2. Стрілець В. Історичні витоки дизайну та його сучасна характеристика // Культура і мистецтво в сучасному світі. Наукові записки КНУКіМ. К.: КНУКіМ, №11. 2010. С. 267–271.

3. Стрілець В. Понятійно-категоріальний апарат сучасного дизайну меблів // Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. Журнал. К.: Міленіум, 2017. № 1. С. 180–184.

4. Стрілець В. Ф. Основні чинники формування й розвитку дизайну меблів // Art & design. К.: Київський Національний Університет Технологій та Дизайну, №4. 2018. С. 117–128.

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

5. V. Abyzov, V. Strilets. The main directions of furniture design development // Swiatlo w architekturze. Katedra Kształtowania Srodowiska Mieszkaniowego, Wydział Architektury Politechnika Krakowska. Krakow: Srodowisko Mieszkaniowe, 2017. № 18. P. 161–166.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Стрілець В. Ф. Сучасний стан та пріоритети розвитку підготовки дизайнера меблевих систем в Україні // Матеріали Всеукр. наук.-теоретичної конф. «Роль митця і традиційних інститутів мистецтва за умов всезростаючого впливу культурних індустрій», (м. Київ, 23-24 грудня 2009). Київ : КНУКіМ, 2009. С. 130–132.

7. Стрілець В. Ф. Експериментаторські тенденції розвитку меблевих систем в Україні // Матеріали Всеукр. наук.-теоретичної конф. «Українська культура ХХІ століття: стан, проблеми, тенденції», (м. Київ, 22 грудня 2010). Київ : КНУКіМ, 2010. С. 214–216.

8. Стрілець В. Ф. Етнотрадиція у меблях – дизайн майбутнього України // Матеріали Всеукр. наук.-практ. Конф. «Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків з громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави», (м. Київ, 24 березня 2016). Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2016. С. 181–184.

9. Стрілець В. Ф. Стратегії й концепти постіндустріального дизайну // Всеукраїнська науково-практична конференція «Дизайн-освіта як галузь креативних індустрій», (Київ, 18-19 квітня 2019). Київ : КНУКіМ, 2019. С. 16–20.

Праці які додатково відображають наукові результати дисертації

10. Абизов В. А. Стрілець В. Ф. Стиль модерн як передумова сучасного етнодизайну // Збірник наукових праць: «Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід». К.: Полтавський національний педагогічний університет, 2012. С. 3–6.

11. Стрілець В. Ф. Виховання художнього смаку // «Українська родина». Науково-методичний посібник. К.: Київськ. міжрегіон. інст. удоскон. вчит. ім. Б. Грінченка, 1998. С. 692–694.

12. Стрілець В. Ф. Стрілець О. В. Пробудження інтересу до стилю модерн // «Українська родина». Науково-методичний посібник. К.: Київськ. міжрегіон. інст. удоскон. вчит. ім. Б. Грінченка, 1998. С. 849–856.

13. Стрілець В. Ф. Синтез садово-паркової архітектури і містобудування лівобережної України // Вісник КНУКіМ, серія «Мистецтвознавство». К.: КНУКіМ, №22. 2010. С. 142–149.

14. Стрилець В. Этнотрадиция в мебели – дизайн будущего // Научно-методический электронный журнал «Концепт», «Межрегиональный центр инновационных технологий в образовании». Киров: 2014. №9. С. 1–7.

15. Стрилець В. Ф. Вимоги до проектування сучасних меблів в житловому та громадському середовищі // Архітектурний вісник КНУБА: наук.-вироб. збірник. Київ: КНУБА, 2017. Вип. 11. С. 164–177.

АНОТАЦІЯ

Стрилець В. Ф. Дизайн меблів цивільних приміщень: тенденції розвитку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – Дизайн. – Київський національний університет культури і мистецтв, Міністерство культури України, Київ, 2019.

Дисертацію присвячено виявленню історичних тенденцій формотворення та перспектив розвитку дизайну меблів цивільних приміщень.

З огляду на це в дисертації надано науково-методологічну оцінку історіографії досліджень дизайну меблів та розглянуто термінологію. Визначені й систематизовані історичні етапи еволюції меблів що узгоджені з класичною європейською періодизацією історії. Дослідження включає аналіз розвитку цих історичних етапів. Комплексно проаналізовані та виявлені основні ознаки формотворення меблів у період ремісничого виробництва, та тенденції розвитку їх дизайну в епохи промислових революцій, індустріального і постіндустріального суспільства. Визначено та систематизовано головні чинники та умови, що впливають на формотворення та дизайн сучасних меблів. Сформовано основні вимоги до дизайну сучасних меблів. Уточнено основний зміст і склад самого поняття «меблі». Визначено сучасні тенденції та надані пропозиції щодо перспективних напрямів розвитку дизайну меблів.

Ключові слова: меблі цивільних приміщень, формотворення, дизайн, еволюція, історичні ознаки, тенденції розвитку, перспективні напрями розвитку дизайну меблів.

АННОТАЦИЯ

Стрилець В. Ф. Дизайн мебели гражданских помещений: тенденции развития. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата искусствоведения за специальностью 17.00.07 – Дизайн. – Киевский национальный университет культуры и искусств, Министерство культуры Украины, Киев, 2019.

Диссертацию посвящено выявлению исторических тенденций формообразования и перспектив развития дизайна мебели гражданских помещений.

В связи с этим в диссертации дано научно-методологическую оценку историографии исследований дизайна мебели, терминологии. Определены и систематизированы исторические этапы эволюции мебели которые согласованы

с классической европейской периодизацией. Исследование включает анализ развития этих исторических этапов. Комплексно проанализированы и выявлены основные признаки формообразования мебели в период ремесленного производства, и тенденции развития их дизайна в эпохи промышленных революций, индустриального и постиндустриального общества. Определены и систематизированы главные факторы и условия, что влияют на формообразование и дизайн современной мебели. Сформированы основные требования к дизайну современной мебели. Уточнено основное содержание и состав самого понятия «мебель». Определены современные тенденции и поданы предложения перспективных направлений развития дизайна мебели.

Ключевые слова: мебель гражданских помещений, формообразование, дизайн, эволюция, исторические признаки, тенденции развития, перспективные направления развития дизайна мебели.

SUMMARY

Strilets V.F. Design of furniture for civil premises: development trends. -
The manuscript.

Thesis for the obtaining a scientific degree of candidate of art in, specialty 17.00.07 – Design. Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to revealing historical tendencies and prospects of development of design of furniture of civil premises. An important area of research was the search for new means of harmonization and forms of influence of social, informational, ergonomic, environmental, design and bionic aspects on functional and artistic-figurative characteristics of furniture in modern conditions.

In view of this, in the dissertation the scientific-methodological assessment of the historiography of furniture design studies, terminology is given. The historical stages of the evolution of furniture design, which are consistent with the classic European periodization of history, are determined and systematized. The study includes an analysis of these historical stages. In particular, the main evolutionary signs and identified trends in the formation and development of furniture design for civilian premises are comprehensively and theoretically covered in them in the historical aspect in terms of stylistic, morphological characteristics of applied art and architectonics. These trends in the design of furniture are systematized initially in the stages of evolution within the limits of historical aesthetic styles and then according to their features. Graphically executed tables of the above-mentioned tendencies, revealed a detailed picture of the evolutionary process. In addition, developed comparative tables for the analysis of forming of furniture with decorative elements, artistic techniques of furniture decoration, allowed to more fully disclose and demonstrate the tendencies of the development of furniture forming at the stages of the craft period. Illustrations of historical and innovative designs of furniture design of the XX century - supplemented and confirmed their development trends at the stages of the industrial period. In addition, the main factors of development and conditions influencing the formation of modern furniture are determined and systematized. On the basis of analysis of the theory and practice of design and

development factors, the structure of requirements for the design of modern furniture has been formed. The main content and composition of the very concept of "furniture", the working version of their appearance, are specified. The main modern trends of furniture design development and suggestions for their perspective directions in the near future are determined.

Detected and supplemented by the necessary scientific definitions, structural systematization of objective patterns and properties of furniture as shown by historical experience, will contribute to the positive dynamics of furniture design development, and will provide opportunities for further in-depth scientific research in this direction, as well as be used practically by educational, design, production and other organizations and enterprises.

Key words: furniture of civil premises, shaping, design, evolution, historical signs, development trends, prospects of furniture design development.

Підп. до друку 23.05.2019. Формат 60x84 1/16. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 0,9. Зам. 44. Тираж 100

Видавець і виготовлювач

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011.